

PERSPEKTIVE PERSPECTIVES

MAREC 2019

CENTER ZA EVROPSKO PRIHODNOST

www.cep.si

cep@cep.si

Strateški razmisleki v mesecu marcu 2019 so nastali v sodelovanju z:

Univerza v Ljubljani Universitas
Labacensis

Think
Europe.
Evropa
misi.

PREDGOVOR

PERSPEKTIVE predstavljajo skupek strateških razmislekov in so plod sodelovanja strokovnjakov, akademikov in tistih, ki sooblikujejo politike. Hvaležni smo za njihov prispevek in njihove dragocene analize.

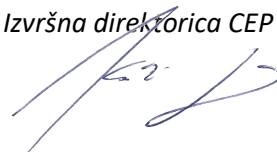
Center za evropsko prihodnost (CEP) deluje kot platforma za izmenjavo mnenj in različnih pogledov in lahko po potrebi v sodelovanju s strokovnjaki razvija tudi bolj poglobljene analize.

Odločitve, ki jih sprejemamo danes na gospodarskem, političnem in varnostnem področju, bodo zaznamovale našo državo in bodo odločujoč faktor naše blaginje še v prihodnje. Politike, ki jih vodimo, so toliko bolj pomembne glede na to, da smo priča slabšanju varnostnih razmer in da prihajamo v obdobje večje nestabilnosti na globalni ravni.

Okolje, v katerem živimo, je eno najbolj zaželenih – prosperiteta, varnost, naravne dobrine in svoboda. Vendar pa vse to ni samoumevno. Kot mednarodni akter moramo imeti vizijo, kako želimo živeti v tem geografskem prostoru in kako to vizijo udejanjiti glede na zunanje trende in vplive.

Zato CEP skozi *PERSPEKTIVE* obravnava ključne varnostne, politične in ekonomske teme. Vsak sodelujoči je prispevek pripravil z vidika svojega strokovnega področja, s svojim videnjem in analizo trendov kot tudi priporočil možnih nadaljnjih politik. Različna mnenja in različni pogledi so zaželeni in dobrodošli kot osnova za nadaljnjo razpravo.

Katja Geršak
Izvršna direktorica CEP

KA

ZA

LO

1

GEOPOLITIKA

Katja Geršak

Pot v nestabilnost

Globalni geostrateški pogled v prihajajoče desetletje in pozicija Slovenije

9

VARNOST IN OBRAMBA

Iztok Prezelj

Ali je Slovenija pripravljena na nove varnostne izzive?

Komentar na predlog nove Strategije nacionalne varnosti RS

13

EKONOMIJA

Franjo Štiblar

Kam in kako naprej

Elementi za ekonomsko strategijo Slovenije

19

EVROPSKA UNIJA

Dragan Barbutovski

EU 2.0

Nova vizija EU in vloga Slovenije pri njenem razvoju

POT V NESTABILNOST

Globalni geostrateški pogled v prihajajoče desetletje in pozicija Slovenije

Katja Geršak

Izvršna direktorica CEP

Moč določene države na globalni ravni je skupek mnogih faktorjev, ki se morajo pozitivno dopolnjevati, da ji omogočijo vpliv svetovnih razsežnosti – od ekonomskega razvoja, demografije, družbenih trendov, naravnih virov do geografske lege in podnebja.

Globalna geopolitična slika se spreminja, moč ZDA upada in moč Kitajske raste. Pojavljajo se tudi drugi centri moči – države, katerih notranja in zunanja politika bo krojila naš svet v tem stoletju. Nekatere od teh ključnih držav so Rusija, Turčija, Iran in Indija. Časi tako velikih globalnih premikov so turbulentni in prinašajo nove grožnje, kot tudi nove priložnosti. Da bi razumeli, kakšen je strateški položaj Evrope in seveda posledično Slovenije in kakšna politika nam bo prinesla največje možnosti za mir, stabilnost in blagostanje, pa je potrebno razumeti spremembe na globalni ravni.

Tranzicija moči med globalnima velesilama

Evrazija je središče globalne moči, v zadnjih tisočletjih so imeli vsi imperiji svetovnih razsežnosti korenine na tem našem superkontinentu. Vsi, razen enega in to so Združene države Amerike. Svetovna premoč ZDA je v tem primeru zgodovinska anomalija. Kot taka se tudi ne bo obdržala več dolgo, kajti moč Kitajske je v vzponu.

Globalna ureditev, ki jo je zasnovala Amerika po drugi svetovni vojni, ne bo več prevladovala. Smo v fazi tranzicije med globalnima velesilama ZDA in Kitajsko. Naslednji dve desetletji bo zaznamovalo rivalstvo med njima predvsem na področjih umetne inteligence (AI), vojaške zmogljivosti, tekmovanja v vesolju in drugih inovacijah, ki bodo ključne za razvoj in tranzicijo ekonomije. Zgodovinsko so ta tranzicijska obdobja zelo negotova in obstajajo večje možnosti odprtih konfliktov med ključnimi mednarodnimi akterji. Nadomestne ureditve na globalni ravni ni, torej bodo odnosi globalno bolj nestabilni.

Kitajska še ne ponuja globalne alternative, postala pa je simbol tega, da je velik ekonomski in družbeni napredek možen tudi brez političnega sistema liberalne demokracije. Pri tem se Kitajska poslužuje umetne inteligence in novih tehnologij za čimbolj popoln nadzor nad svojim prebivalstvom, predvsem nad manjšinami. Nedvomno je mnogo drugih avtoritarnih držav, ki bi tak sistem nadzora želele replicirati v svojih državah. Torej odnose med državami bo močno zaznamovala tudi uporaba AI tehnologije pri ureditvi notranjepolitičnega sistema - delitev držav na tiste s demokratično ureditvijo

in na države z avtoritarno ureditvijo, ki se bodo posluževale najbolj naprednih tehnologij za nadzor svojih državljanov.

Kitajska

Kitajska, primarno kopenska sila, je začela pospešeno graditi tudi mornarico, s katero namerava v prvi fazi vzpostaviti svojo cono vpliva v Jugovzhodni Aziji. Zvoljo tega se tudi druge države v sosesčini Kitajske pospešeno oborožujejo (Japonska, Tajvan, Južna Koreja, Indonezija, Vietnam, Severna Koreja). Od 25 najmočnejših in najbolj oboroženih vojsk na svetu jih je 8, torej tretjina v JV Aziji (*Global Firepower, the Center of Arms Control and Global Non-Proliferation*). V regiji, ki nima močnih multilateralnih organizacij in povezav, je to zelo nevarno in zaskrbljujoče.

Geostrateške prednosti Kitajske vključujejo:

- Ekonomsko rast zadnja tri desetletja
- Demografsko rast
- Strateško delovanje, ki ga omogoča sistem dolgoročnega planiranja in delovanja. Kitajsko vodstvo v politični in ekonomski sferi ni vezano na mandate zato tudi pri vlaganjih postopa dolgoročno. Ni mu potrebno zasledovati logike tega, da je v vsakem četrletju vidna rast profita itd, lahko investira dolgoročno v projekte, ki bodo morda čez pet ali več let obrodili ekonomske kot tudi strateško politične sadove. To je velika prednost kitajskega sistema in velik izziv za naš politični in ekonomski sistem.

Ključni notranji izzivi za Kitajsko pa so:

- Vprašanja manjšin - upravljati z manjšinami, da se obdrži družbena kohezija.
- Ekonomska rast ne bo stalna in Kitajska se bo slej ko prej soočila z zmanjšano rastjo in recesijo – kakšen bo odziv srednjega sloja na upočasnjevanje je neznanka. Vprašanje je, ali se bo srednji sloj na Kitajskem v naslednjih desetletjih zavzemal za večje individualne svoboščine.
- Gospodarski razvoj in rast Kitajske bosta tudi odvisna od novih inovacij, ki jih bodo Kitajci sami dosegali, ne pa jemali drugje in replicirali doma.
- Velik izziv bosta korupcija in posledična neučinkovitost državnega ustroja.
- Okoljevarstveni izzivi.

Rusija

Rusija je geografsko največja kopenska sila z minimalnimi naravnimi barierami (pretežno je ravninska), kar je v preteklosti pomenilo tudi številne vdore tujih sil. Rusija je posledično nesigurna in bolj agresivna. V preteklosti se je širila v sredno Azijo in Evropo, da je s tem večala lastno varnost. Iz te perspektive je moč zadnjih trideset let razumeti kot izjemno neugodno obdobje za Rusijo, ki je doživela razpad Sovjetske zveze, okleščanje ozemelj, razširitev NATO in zdaj rast Kitajske moči na svoji vzhodni meji. Ker EU in NATO nista bila sprejeta v luči možnega dolgoročnega zavezništva, se je Rusija v zadnjem desetletju prelevila v grožnjo. Rusija sistematično krepi svojo vojsko in predvsem druge hibridne zmogljivosti in aktivno spodkopava enotnost EU in NATO.

Ne glede na to pa je realnost, da je večina ruskega prebivalstva skoncentrirana na evropski strani in da se identificira bolj z Evropo kot pa z vzhodno Azijo. Vendar ima Rusija z Evropo zelo problematične odnose. Ključno vlogo igra Ukrajina. V kolikor bi Ukrajina kot enotna država (in ne v trenutnem

razdeljenem stanju) krenila po poti EU integracije, potem Rusija praktično ne bi bila več evropska sila ampak azijska sila (kar je za Rusijo nesprejemljivo). V kolikor pa bi bila Ukrajina umeščena v rusko sfero vpliva, bi se varnostni položaj Evrope vidno poslabšal in v tem primeru bi postala Poljska z varnostnega vidika država, ki predstavlja jeziček na tehničnem v geopolitičnem smislu (t.i. pivot country).

Rusija izgublja blišč in vpliv v državah Kavkaza in srednje Azije zaradi proaktivne kitajske politike na tem področju. Tudi na ekonomskem področju Rusija ne izvaja reform, ki bi jo naredile atraktivno za prebivalce držav, nekdanjih delov Sovjetske zveze in bi jih ekonomsko vezala nase. Medtem pa Kitajska agresivno vlaga v srednjo Azijo in veže infrastrukturo te regije nase.

Rusija se vedno živi od naravnih virov (naravni plin, premog, nafta, vodni viri), prihodke od tega pa je vodstvo Rusije porabilo za povečanje vojaškega proračuna, in to kar za štiri krat. Ekonomska odvisnost od naravnih virov torej ostaja eden od izzivov za Rusijo. Vendar pa bo Evropa ostala vezana na Rusijo zaradi energetskih virov.

Rusija se sooča tudi z upadom prebivalstva, trenutni trendi kažejo da bo število upadlo s 141 milijonov na 111 milijonov v 2050 (*UN report, 2018*). Odstotek muslimanske skupnosti pa raste in bo v delih države dosegel tudi do 20% v naslednjem desetletju, torej se bo tudi Rusija vedno bolj soočala z vzdrževanjem družbene kohezije in vprašanji manjšin.

Rusko-kitajski odnosi

Poleg odnosov ZDA-Rusija bo globalne odnose močno zaznamoval odnos med Rusijo in Kitajsko.

Rusija se sooča z strateškim izzivom na svojih vzhodnih (azijskih) mejah, predvsem na meji s Kitajsko. V regije, ki so zaledje Vladivostoka, se v velikem številu zaradi pomanjkanja prostora in v iskanju boljšega življenja priseljujejo Kitajci. Kitajsko prebivalstvo je skoncentrirano prav na vzhodu, torej na območjih, ki mejijo na Rusijo, medtem ko je rusko prebivalstvo skoncentrirano v evropskem delu in so tako regije na vzhodu zelo redko poseljene. Rusija bo posledično morala nekaj pozornosti in tudi virov preusmeriti na vzhod. Rusija in Kitajska, čeprav trenutno ohranjata združeno fronto v opoziciji do ZDA, sta strateški tekmi in njun odnos se bo v prihodnje vedno bolj odražal na ta način.

V srednji Aziji, ki je bila del Sovjetske zveze in ki jo Rusija vidi kot svoje dvorišče, zdaj Kitajska vlaga v infrastrukturne projekte (ceste, plinovodi), ki regijo vežejo na Kitajsko in pridoma izkorišča naravne vire. Tudi tukaj so ruski in kitajski interesi diametralno nasprotni. Posledično se bo, vsaj delno, fokus Rusije selil na vzhod.

Nedvomno ima Kitajska tudi politične namene pri sodelovanju v pobudi 16+1, kjer so vključene države vzhodne, srednje Evrope in Balkana. Pogled na zemljevid jasno pokazuje, da gre za tiste evropske države, ki zaobjemajo Rusijo. Na namere Kitajske nenazadnje kažejo tudi vlaganja oz. nakup pristanišča Pirej v Grčiji kot eno od vstopnih točk v Evropo. Glede na to, da Rusija vedno išče poti do toplih morij in da je Grčija ortodoksna država, bi to moralo za Rusijo predstavljati resen razmislek, da je Pirej sedaj v kitajskih rokah.

Kitajska bo postala vedno večji izziv za Rusijo na vzhodu in zahodu. Pri tem trendu je negativno to, da ti z Ruske perspektive samo še podpihujejo čustva o ogroženosti Rusije, ki je ogromna država ravno brez naravnih ovir in z dolgim zgodovinskim spominom vdorov in invazij drugih ljudstev in držav, kar dela Rusijo samo še bolj nesigurno in agresivno. Znotraj tega pa bo potrebno iskati tudi priložnost za

dolgoročno otoplitev odnosov med Rusijo in Evropo, kar se zgodovinsko dogaja takrat, ko se pojavi skupni konkurent, ki je percipiran kot večja grožnja za skupne interese (v tem primeru Kitajska).

Eden od faktorjev, ki bo v veliki meri vplival na odnose Evrope z Rusijo dolgoročno je tudi to, katero pot bo Rusija izbrala glede notranje politične ureditve svoje države - ali bo šla po poti Kitajske in uporabljala tehnologijo za vedno večji nadzor nad svojimi državljani ali se bo morda obrnila v bolj liberalno smer.

Ključna območja nestabilnosti, ki bodo najbolj izpostavljena in bodo zaznamovala mednarodne odnose (torej so tudi relevantna za Slovenijo):

- Severovzhodna Azija,
- Indijski podkontinent,
- Bližnji vzhod,
- Balkan.

Indijski podkontinent

Širši indijski podkontinent je danes inherentno negotov zaradi nestabilnosti Afganistana, ki vleče za sabo že tako nestabilen Pakistan in konfliktne odnose med Indijo in Pakistanom. Stabilen Afganistan predstavlja osrednjo stično točko v interesih Indije, Rusije, Kitajske in Irana. To bi doprineslo tudi k stabilizaciji Pakistana. Ta regija bi potemtakem postala središče trgovskih poti, transportnih koridorjev in naftovodov. V kolikor pa bi Afganistan podlegel radikalnemu islamu, bi prišlo do širitve radikalnih elementov in nestabilnosti v sosednje regije in v srednjo Azijo. Stabilnost Afganistana ostaja negotova, zato bo širši indijski podkontinent ostal eno od najbolj nestabilnih geopolitičnih območij na svetu. Velika grožnja je jedrsko orožje in možnost, da pride v prihodnosti do dejanskega konflikta.

Indija ima rivala v Kitajski, vendar gre bolj za področje gospodarske in pomorske ekspanzije. Rivalstvo pa je bolj podobno hladnemu konfliktu in ne kot potencial za večjo nestanovitnost. Istočasno pa imata Indija in Kitajska zelo dinamične in komplementarne trgovinske odnose. Indija se bo morala soočiti s posledicami umika ZDA iz Afganistana in z nadaljnjo nestabilnostjo v regiji. Istočasno pa ima potencial za nadaljnji razvoj v pomorsko in trgovsko silo. Indija ostaja regionalna sila s potencialom, da preraste regionalne okvirje, vendar ni verjetno, da bi, za razliko od Kitajske v naslednjih desetletjih, postala globalna sila zaradi svoje nezadostne razvitosti.

Bližnji vzhod

Bližnji vzhod bo ostal nestabilen, možno je tudi spreminjanje meja, kar je samo po sebi proces, ki vnaša negotovost in ki je mnogokrat pogojen s konfliktom in prinaša širšo nestabilnost v mednarodne odnose. Osredotočila bi se na dve ključni državi na Bližnjem vzhodu in sicer na Turčijo in Iran, predvsem zato, ker lahko odigrata pozitivno vlogo pri stabilizaciji bližnjega vzhoda.

Razvoj turškega gospodarstva je pozitiven, prav tako nova usmeritev politike Turčije do Bližnjega vzhoda kot tudi Kavkaza in srednje Azije, torej stran od Evrope. Seveda se to na kratek rok odraža v napetostih med odnosi z evropskimi državami in Izraelom, vendar dolgoročno lahko Turčija prispeva k

stabilizaciji in pozitivnem razvoju na Bližnjem vzhodu. Ne gre pozabiti, da je Turčija zaveznica v NATO in torej ostaja tudi naša zaveznica.

Iran je ključna država na Bližnjem vzhodu, z zgodovino prevlade v regiji, z notranjo družbeno kohezijo, najbolj participativnim političnim sistemom glede na druge države v soseščini. Ima mlado prebivalstvo ter možnost, da postane center ekonomske moči v regiji, z možnim gravitacijskim vplivom na ostale države. Ima strateški vpliv v Iraku in Siriji. Ta vpliv je lahko tudi pozitiven, ker se regijske ekonomije, ki so v krizi, za doseganje rasti lahko vežejo na Iran. Torej Iran ima lahko pozitiven vpliv na razvoj na Bližnjem vzhodu, kar pa je seveda odvisno od par ključnih faktorjev: gospodarskega razvoja, zmožnosti Irana, da izboljša upravljanje virov vode in prepreči ekološko katastrofo, ki je v nastajanju, odločitve, da preusmeri zunanjo politiko, od izboljšanja odnosov z EU.

ZDA

Na kratko je potrebno povzeti trende v ZDA, ki se sooča s tako rekoč generacijskimi družbenimi premiki. Le-ti se začenjajo odražati v ameriški zunanji politiki. Mladi Američani niso več prepričani v kapitalizem, ki je v ZDA pripeljal do rekordnih neenakosti med bogatimi in revnimi. Že polovica mladih Američanov ima negativno mnenje o kapitalističnem sistemu (*Gallup poll, Avgust 2018*). Hkrati se spreminja tudi odnos do 'odprtosti' ameriške družbe do migracij in vojaške vpletenosti na drugih kontinentih. V ZDA je čutiti ponovno oživitev izolacijskih tendenc, ki niso v ameriški politiki nobena novost. Občutno več Američanov vidi preseljevanje migrantov iz Mehike in drugih delov Latinske Amerike kot grožnjo. Dolgoročno se bodo ti migracijski pritiski še zviševali, kajti razlike med razvitostjo in v življenjskem standardu, ki se pojavljajo na meji med ZDA in Mehiko, so ogromne. Pri takih odstopanjih je logično, da ljudje na eni strani meje stremijo k boljšemu življenju na drugi strani. Kako se bodo ZDA soočile s skupkom teh sprememb bo zaznamovalo njihovo družbo in politiko in nenazadnje tudi zunanjo politiko.

ZDA ima demografsko rast, kar se bo najverjetneje odražalo tudi na ekonomski rasti, hkrati pa ostaja Amerika eno od najbolj inovativnih podjetniških okolij in zavoljo tega privlačna destinacija. Vojaško ZDA ostajajo najmočnejša sila. Kitajska ni primarno morska velesila. Čeprav razvija mornarico, niso njene zmogljivosti niti blizu tega, da bi postala "globalni policaj", ki bi ščitil proste trgovinske poti. Torej srednjeročno ZDA ostaja globalna velesila na oceanih. Fokus ameriške zunanje politike pa bo usmerjen v Azijo in Afriko in ne v Evropo. Glede na negativno politično retoriko, ki prevladuje v transatlantiki odnosih je težje napovedati prihodnost teh odnosov. V luči zgodovinske kontinuitete vseeno prevladujejo skupne vrednote in skupni interesi, saj sta ZDA in Evropa obe prosperirali v dosedanjem globalnem sistemu.

Evropa

Torej kakšna je globalna slika za Evropo?

Skupek zunanjih in notranjih faktorjev kaže na to, da je Evropa manj stabilna in varna kot še pred par leti. Kot rečeno smo v obdobju tranzicije globalne ureditve, ki sama po sebi prinaša večjo nestabilnost. EU se sicer ne nahaja v vroči coni oboroževanja, čemur smo priča v Aziji, vendar se soočamo z izzivi neposredno v naši soseščini, saj je Rusija sovražno nastrojena do EU in pa z nestabilnostjo na Bližnjem vzhodu, kjer ni pričakovati bistvenega izboljšanja še nekaj časa. Dodaten izziv za Evropo so neskladja

med političnimi in gospodarskimi elitami znotraj evropskih držav, ki se odražajo skozi naraščajoč politični populizem in socialna gibanja, uperjena proti trenutnemu sistemu znotraj držav EU.

Strateški izzivi za Evropo

- Rusija se oborožuje, vključno z novo generacijo jedrskega orožja in koncentrira svoje zmogljivosti na mejah Evrope. Uporablja hibridne taktike, s katerimi pronica v našo družbo z namenom, da razdvoji EU in oslabi NATO.
- Ekonomska in politična stagnacija na Balkanu prispeva k ranljivosti Evrope.
- Nestabilnost na Bližnjem vzhodu kot tudi ekonomska in politična nestabilnost v državah severne Afrike. Iz teh regij je možno pričakovati več valov migracij.
- Naraščajoče razpoke v transatlantskih odnosih.
- Seveda so prisotni še mnogi notranji izzivi, predvsem delitve, ki nastajajo znotraj EU, kot tudi Brexit ter pomanjkanje reforme območja evra, ki bi prinesla večjo stabilnost valute. V kratkem roku kakih dveh let pa je pričakovati recesijo, na katero evrsko območje ni finančno pripravljeno in lahko spodbudi še večji uspeh politično marginalnih in bolj radikalnih strank po državah EU, kar praviloma prinaša več notranjega trenja
- Neskladja ali delitve znotraj EU zaradi oviranja zunanjih velikih akterjev, kot npr. Rusije, Kitajske.

Za kaj bi si v EU morali prizadevati

- Reforma institucij EU in območja evra in krepitev enotnosti EU v največji možni meri.
- NATO je in ostaja jedro evropske varnosti. Graditi močnejšo in bolj integrirano obrambo, torej poglobljati sodelovanje in zmogljivosti znotraj NATO.
- Krepitev gospodarski ekosistem, ki omogoča inovacije in povezanost EU-ja – torej izgradnja transportne infrastrukture.
- Diverzifikacija na področju energije ter povečanje alternativnih virov.
- Ohraniti trdno zaveznitvo z ZDA.
- Prizadevanje za stabilnost Ukrajine kljub njeni razdeljenosti (kar je verjeten status quo v določenem obdobju v prihodnosti).
- Iskati priložnosti za dolgoročno izboljšanje odnosov z Rusijo na strateški ravni.
- Stabilizirati regijo Balkana, kar pomeni dolgoročno privedi države zahodnega Balkana (ZB) v EU.
- Konstruktiven odnos z 'pivot' državama na Bližnjem vzhodu – Turčija in Iran (iskati možnosti za dolgoročno izboljšanje odnosov z Iranom).
- Nadaljevanje s pomočjo sosedskim državam v mediteranski regiji, da bi razvile vzdržne ekonomije.
- Razvijanje kooperativnih odnosov s Kitajsko tam, kjer je mogoče in pri tem imeti pragmatični pristop, vendar pa nanjo in na njene investicije delovati izčrpno in vsestransko z dolgoročno vizijo, tako kot to počne Kitajska.

Geostrateška lega Slovenije

- Smo država z dostopom do toplih morij; dostop do odprtega morja ostaja vitalen za naš strateški položaj; predstavljamo vitalen transportni koridor.

- Nahajamo se v bližini turbulentnega Balkana, kar bo imelo na nas največji učinek, v kolikor se nestabilnost poveča.
- Smo del Srednje Evrope tudi zaradi prepletenosti našega gospodarstva z nemškim kot tudi z drugimi EU državami.
- Smo varna država, bogata z vodnimi viri, disparitete v prihodkih državljanov so zmerne, vendar se soočamo z staranjem prebivalstva kot tudi begom možganov ti. 'brain-drain'.

Rdeča nit slovenske zunanje politike

Slovenija nima globalnega dosega, pač pa mora imeti odločilno vlogo na regionalni ravni. Naše blagostanje in vzdrževanje tega za prihodnje generacije je odvisno od odločitev in politik, ki jih vodimo danes. Naša varnost in nadaljnja blaginja, kot mala država s skromnimi gospodarskimi, obrambnimi in drugimi zmogljivostmi, ležita v okviru EU in NATO – če sta EU in NATO močna, bomo doživljali razcvet dolgoročno. Dejansko pa je položaj Slovenije prav tako bistven za širšo varnost EU.

Varnost celotne Evrope je odvisna od varnosti Srednje Evrope – usmeritev srednjeevropskih držav vključno s Poljsko, Češko, Slovaško, Romunijo, Bolgarijo, Madžarsko in seveda Slovenijo, je ključna za varnost EU.

Varnost celotne Evrope je odvisna od varnosti Srednje

Evrope – usmeritev srednjeevropskih držav vključno s Poljsko, Češko, Slovaško, Romunijo, Bolgarijo, Madžarsko in seveda Slovenijo, je ključna za varnost EU. V kolikor bomo ustvarili močno Centralno Evropo, bo iz geopolitičnega vidika zagotovljena večja stopnja varnosti celotne EU. Neposredna grožnja enotnosti in varnosti srednjeevropske regije kratkoročno in srednjeročno izvira z vzhoda oz. Rusije, dolgoročno pa bo Kitajska začela uveljavljati svoje interese (dolgoročno bodo EU odnosi z Rusijo in odnosi med Rusijo in Kitajsko odločujoč faktor za varnost naše regije).

Strateška rdeča nit oz. glavna strategija, ki bi ji Slovenija morala slediti v naslednjih desetletjih, vključuje sledeče elemente:

- EU: enotnost, reforma, stabilnost – vse to že počnemo, moramo pa izboljšati način kako sooblikujemo notranje EU politike, kajti vpliv Slovenije je premajhen. Osredotočiti se na institucionalno reformo in reformo območja skupne valute ter na podporo skupni obrambi.
- NATO – dolgoročno povečati proračun za obrambo, nadgraditi zmogljivosti predvsem na področju hibridnih groženj in kibernetike.
- Okrepiti partnerstvo z ZDA.
- Integracija držav zahodnega Balkana v EU – dolgoročno je potrebno ZB vezati na EU. Slovenija mora vlagati v stabilizacijo regije, vzpodbujati EU države, da aktivno podpirajo integracijo ZB, čimprej odpreti EU poglavja z državami ZB in podpirati reforme znotraj procesov približevanja EU.
- Tesneje se je potrebno povezati z državami Srednje Evrope – gospodarsko in infrastrukturno. Z vidika varnosti EU je potrebno stremeti k enotnosti in večjemu sodelovanju celotne srednjeevropske regije.
- Ohranjamo lahko konstruktivne odnose z Rusijo, predvsem v gospodarskem smislu. Vendar pa ne smemo biti naivni glede narave interesov Rusije vse dokler ostaja odkrito bojevitost do EU in NATO. Rusija želi razdeliti Evropo in bo poskušala pridobiti vpliv v kateri koli državi, članici EU z namenom

usmerjati njeno politiko stran od EU in NATO in v lastno korist. Dolgoročno je potrebno iskati priložnosti za strateško izboljšanje EU-Ruskih odnosov.

- Konstruktivne odnose bi morali graditi s Kitajsko. Gre za bodočo super silo, ki bo dominirala Aziji in Evraziji v tem stoletju. Hkrati pa seveda postaviti EU enotnost in varnost na prvo mesto
- Pozicionirati se kot glavni transportni koridor med srednjeevropskim področjem, Jadranskim morjem in vzhodno in jugovzhodno Evropo.
- Diverzificirati izvozne trge, da se zmanjša odvisnost od par ključni trgov. Tuje investicije so dobrodošle, vendar morajo biti te diverzificirane. Potrebno se je izogniti koncentraciji lastništva nad infrastrukturo, zemljišči in firmami s strani posamične države.
- Slovenijo, kot tudi druge zahodne demokratične države pa čaka velik izziv in sicer kako prilagoditi politični sistem, da bi bil bolj osredotočen in omogočal dolgoročno strateško načrtovanje in delovanje naših držav. To kar lahko na primer počne Kitajska, ko vlaga v strateške projekte, ki niso naravnani profitno vendar bodo obrodili geostrateške sadove čez desetletje. Hkrati pa se moramo vprašati, kako ohraniti demokracijo, medtem ko tehnologija omogoča visoko stopnjo nadzora in kako bodo druge države uporabile takšne sisteme za krepitev njihovih nacionalnih interesov po svetu.

ALI JE SLOVENIJA PRIPRAVLJENA NA NOVE VARNOSTNE IZZIVE?

Komentar na predlog nove Strategije
nacionalne varnosti RS

Izred. prof. dr. Iztok Prezelj

*Prodekan za raziskovalno dejavnost na Fakulteti
za družbene vede Univerze v Ljubljani*

Sodobne varnostne razmere

Varnostne razmere v Evropi so se v preteklih petih letih nepredvidljivo poslabšale. Na prvo mesto lahko postavimo eskalacijo oboroženega konflikta v Ukrajini in njegovo delno zamrznitev v smislu nezmožnosti, da bi ga razrešili. Na drugo mesto lahko postavimo nepričakovano eskalacijo migrantskega pritiska po balkanski poti na osnovi dokaj nepremišljenega povabila s strani nemške kanclerke Angele Merkel. Slovenija je na vrhuncu krize sprejemala približno 100.000 migrantov na dan, kar je postavilo zmogljivosti slovenske države in varnostnega sistema na resen test. Nadalje pa smo še bili izpostavljeni ustanovitvi islamske države na ozemlju Sirije in Iraka, ki je spodbujala prihod evropskih borcev ter organizacijo terorističnih napadov v sami Evropi. Rezultat zadnjih dveh dejstev je bil porast evropske radikalne desnice in zdi se, da se soočamo s ponavljanjem zgodovine.

V takšnem varnostnem okolju je zelo pomembno, kako se bo odzvala Slovenija kot majhna evropska država v tranziciji in na lokaciji med nemirnim Zahodnim Balkanom in bolj razvito Evropo. Resolucija o strategiji nacionalne varnosti je ključni in krovni nacionalnovarnostni dokument, s katerim država usmerja področje odzivanja na grožnje varnosti. Zapisano v strategiji se uporablja pri oblikovanju drugih podrejenih strateških dokumentov in tudi zakonov. Prva strategija je bila sprejeta v devetdesetih, trenutno veljavna pa je iz leta 2010. V tem kontekstu se je nova slovenska vlada lotila priprave prenovljene strategije, ki je prišla v javno razpravo meseca februarja 2019. Organiziranih je bilo že nekaj javnih predstavitev in sicer v radijski oddaji Studio ob 17h, na FDV in v Državnem svetu RS. V nadaljevanju bi izpostavili nekatere ključne novosti predloga in orisali nekaj problemov, ki jih bomo morali razrešiti.

Pregledno o novostih in pomanjkljivostih osnutka nove strategije nacionalne varnosti

Najprej je treba poudariti, da je osnutek nove strategije v več kot 60-ih odstotkih popolnoma enak obstoječi strategiji. To pomeni, da gre za prenovo, nadgradnjo in poglobitev dokumenta in ne za oblikovanje povsem novega dokumenta. Struktura slovenske strategije je v osnovi dobra, saj najprej izpostavi grožnje nacionalni varnosti, nato identificira interese RS, definira nacionalnovarnostne

politike za zoperstavljanje grožnjam in na koncu še opredeli sistem zagotavljanja nacionalne varnosti. To samo po sebi pomeni, da strukture ni smiselno spreminjati, smiselno pa jo je poglobljati, kar so predlagatelji tudi storili. Opazno je to, da se ni spreminjala bistveno klasifikacija nacionalnih interesov, so se pa poglobili opisi ogrožanja nacionalne varnosti, kar je pohvalno in zelo koristno za veliko strokovnih institucij, ki se ravnaajo po tem dokumentu. Resolucija pravilno ohranja širok spekter ogrožanja, saj je to edini način za soočanje s sodobnim varnostnim okoljem. Problematično pa je to, da so predlagatelji na prvo mesto postavili hibridne grožnje varnosti, ki so jih hkrati predstavili kot dimenzijo ogrožanja (kot so recimo vojaške grožnje, informacijsko-kibernetske grožnje ipd.), hkrati pa opredelili kot nad-dimenzijo v smislu kombinacije različnih tradicionalnih in netradicionalnih groženj. Jasno je, da strategija mora omenjati in identificirati hibridne grožnje varnosti, saj ta koncept uporablja zveza NATO in vse sodobne države. Vendar pa je pozicioniranje tega ogrožanja v strategiji nepravilna, poleg tega pa predlog ustvarja vtis, da je hibridno ogrožanje ključni vseobsegajoči koncept na področju varnosti. To seveda ne drži, saj se hibridno ogrožanje nanaša zgolj specifične kombinacije namernega ogrožanja varnosti, ne vključuje nenamernih oblik ogrožanja, kot so denimo naravne nesreče. Predlagatelji bi na tej točki morali uporabiti koncept kompleksnega ogrožanja varnosti, ki pa dejansko vključuje kombiniranje vseh oblik ogrožanja varnosti in je bil znanstveno utemeljen v Sloveniji v začetku tega tisočletja.

V grobem lahko rečemo, da predlog nove strategije prinaša naslednje novosti. Dodana je že omenjena kategorija hibridnega ogrožanja varnosti in bistveno je zmanjšano omenjanje asimetričnega ogrožanja varnosti. Dodana je migracijska politika kot politika odzivanja na ogrožanje nacionalne varnosti, vojaško bojišče ni opredeljeno samo v fizičnem prostoru, temveč končno tudi v kibernetskem prostoru in vesolju, obveščevalni dejavnosti tujih akterjev je namenjene več pozornosti. Dokument na novo omenja problem uporabe temačnega spleta (t.i. dark net) na področju organiziranega kriminala in pa grožnjo opuščanja obstoječih mednarodnih sporazumov, ki urejajo omejevanje uporabe in širjenje konvencionalne in nekonvencionalne oborožitve. Presenetljivo in pohvalno je,

Predlog nove strategije nacionalne varnosti RS je korak v pravo smer, saj identificira številne grožnje nacionalni varnosti, slovenske nacionalne interese, politike zoperstavljanja grožnjam in tudi sistem nacionalne varnosti. Vendar pa ga je možno dopolniti še na nekaterih ključnih točkah.

da so predlagatelji končno zmoogli ubesedovati že dolgo znano tabu ugotovitev, da »velika večina migrantov, ki v Sloveniji zaprosi za mednarodno zaščito, zlorabi ta institut in nadaljuje svojo pot v druge države EU, kjer ponovno zaprosijo za mednarodno zaščito«. Tovrstno sistematično zlorabo sistema mednarodne zaščite smo raziskovalci ugotavljali že v začetku tega tisočletja, države pa so se izogibale priznati, da jim tovrstni odhodi migrantov v bistvu ustrezajo, ker se nekako znebijo problema. Ta zalogaj bo težko razrešiti, koristno pa je, da ga resolucija eksplicitno omenja, kar je že korak v pravo smer.

Kritično lahko ocenimo, da bi si dokument zaslužil več pozornosti na temi zdravstveno-epidemioloških groženj, saj so odigrale pomembno vlogo v človekovi preteklosti in ni mogoče trditi, da ne bodo izjemno nevarne tudi v prihodnosti. Posledično bi pričakovali tudi več fokusa na odzivanje na epidemiološke grožnje. Dodatno lahko ugotovimo, da bi v dokumentu moralo biti več poudarka tudi na dokaj novi temi, to je na zaščiti kritične infrastrukture. Gre za vse infrastrukture v Sloveniji, katerih nedelovanje (iz namernih ali nenamernih razlogov) bi lahko povzročilo krizne razmere širših

razsežnosti. Na tem področju že dolgo deluje vladna medresorska delovna skupina in pričakovali bi več usmeritev tako za državno in tudi zasebno kritično infrastrukturo, poleg tega bi pričakovali tudi bolj eksplicitno umestitev področja v nacionalnovarnostno politiko in sistem. Na obveščevalnem področju bi bilo priporočljivo dodati tudi opozorilo glede možnosti industrijskega vohunjenja, kar je eden od trendov na obveščevalnem področju. Takšna indikacija bi verjetno koristila pri izpopolnjevanju sistemov varovanja tajnih podatkov v najpomembnejših slovenskih tehnoloških podjetjih.

Pomembno je izpostaviti, da osnutek strategije poleg treh podsistemov sistema nacionalne varnosti (obrambni sistem, sistem notranje varnosti in sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami) na novo izpostavlja tudi obveščevalno-varnostno skupnost, določa njen namen, omenja koordinacijo med različnimi subjekti ipd. Zanimivo je to, da ta skupnost ni omenjena pod podsistemi sistema nacionalne varnosti, ampak ob njih. Kakorkoli že, s tem je obveščevalni sistem pridobil večjo subjektiviteto v okviru sistema nacionalne varnosti. Predlog opredeljuje, da obveščevalna skupnost zagotavlja obveščevalno podporo političnim nosilcem nacionalnovarnostnega sistema in ščiti vitalne interese RS. Poleg tega je pomembna še omemba visoke stopnje varnostne kulture v družbi, saj bo na tem področju potrebno še veliko postoriti.

Korak v smer varstva ustavne ureditve v RS

Izjemnega pomena je poglavje o boju zoper terorizem in nasilni ekstremizem, kjer se na novo omenja varstvo ustavne ureditve RS. Varstvo ustavne ureditve je koncept, ki smo ga nekako pozabili po slovenski osamosvojitvi verjetno v želji, da se odmaknemo od notranje policije in obveščevalnih služb, ki vohunijo zoper lastno prebivalstvo v želji zaščite enopartijskega političnega režima. Zanimivo je, da sta Nemčija in Avstrija kljub njunim izkušnjam z nacizmom vendarle prepoznali nujnost ustanovitve služb za ustavno ureditev. Slovenski pristop je vplival na pristojnosti SOVE in policije in posledično do njune nezmožnosti, da bi zaznali primer Šiško ali da bi adekvatno ukrepali v primeru nekaterih tujih borcev. V Sloveniji je mogoče zaznati vrzel med pristojnostmi SOVE in policije: SOVA lahko spremlja grožnje v tujini ali grožnje na slovenskih tleh v povezavi s tujino, medtem ko se policija osredotoča na pregon kaznivih dejanj na osnovi utemeljenega suma za ta dejanja. Evropske izkušnje s področja radikalizacije pa kažejo celo vrsto primerov, ko pride do nevarne radikalizacije posameznikov ali skupin v smeri nasilnega ekstremizma, varnostni organi pa teh procesov ne morejo ustrezno spremljati. Zdi se, da je ta vrzel v Sloveniji med večjimi v EU. Iz tega razloga je posebna delovna skupina iskala rešitve, kako bi zapolnili to vrzel v naši državi. Na mizi so tri možne rešitve. Prva je ustanovitev nove in neodvisne agencije za varstvo ustavne ureditve oziroma neke vrste notranje obveščevalne službe. Prednost take rešitve je neodvisnost, pomanjkljivost pa visoka cena te rešitve, saj bi zahtevala infrastrukturne in kadrovske okrepitve. Druga rešitev je okrepitev pristojnosti policije na področju zgodnjega usmerjenega zbiranja informacij in pravočasnega zaznavanja raznovrstnih radikalizacij. V tem smislu bi bilo možno uvesti predhodne preventivne preiskovalne ukrepe, za katere je potreben nižji dokazni standard. Tretja rešitev pa je okrepitev SOVE, ki bi lahko uporabljala že obstoječa pooblastila tudi na ozemlju RS ob odsotnosti elementa tujine. Težko je reči, katera od rešitev je najbolj primerna. Ustanovitev nove agencije je verjetno predraga, dodatna pooblastila SOVI in/ali policiji pa zahtevajo okrepitev nadzornih mehanizmov. V obtoku je ideja, da bi ustanovili poseben organ za

Ključna novost je predlog okrepitve področja varstva ustavne ureditve RS.

strokovni nadzor obveščevalne dejavnosti, v katerem bi bilo majhno število strokovnjakov, ki bi na osnovi dovoljenj za dostop do tajnih podatkov bolj detajlno spremljali delo obveščevalnih služb in o tem poročali na različnih nivojih. V vsakem primeru bo to mogoče konkretizirati s spremembo zakonodaje (npr. Zakon o SOVI), družba bo pa morala dobro razmisliti, kako regulirati varovanje ustane ureditve in koliko pooblastil sploh dovoliti. Obravnavani predlog strategije nacionalne varnosti na strani 14 v tem smislu predlaga okrepitev nalog SOVE, ki bi se usmerila v zgodnje odkrivanje nasilnega ekstremizma na slovenskem ozemlju, policija pa bi potem nadaljevala s preiskavami v predkazenskem postopku z obstoječimi pooblastili. Namen obveščevalne dejavnosti na tem področju bi bil obveščati ključne nosilce državne oblasti, namen policije in tožilstva pa bi bil procesiranje takšnih primerov. Predlog strategije seveda ne navaja, kako se bodo pooblastila okrepila, kar pa seveda ni njena naloga. Preoblikovati bo treba druge zakonske predpise.

Koncept hibridnega ogrožanja ni povsem korektno umeščen v predlog strategije.

Sklepne misli

Sklenemo lahko, da je predlog strategije, ki je v javni razpravi, korak v pravo smer, saj identificira številne grožnje nacionalni varnosti, slovenske nacionalne interese, politike zoperstavljanja grožnjam in tudi sistem nacionalne varnosti. Vsebina je tako kompleksna, da bi o njej lahko razpravljali zelo dolgo časa. Tega časa pa ni, zato bo dokument v končni fazi rezultat časovnih omejitev in političnega konsenza ter politične realnosti razmerja sil v Državnem zboru.

KAM IN KAKO NAPREJ

Elementi za ekonomsko strategijo Slovenije

Prof. dr. Franjo Štiblar

Vodja Centra za pravne in ekonomske študije IPP

Pravna fakulteta v Ljubljani

OKVIRI IN DETERMINANTE

Gospodarski razvoj države sestavljata gospodarska rast (merjena z rastjo BDP) in razvoj ostalih ekonomskih in širše družbenih aktivnosti, kar je težje merljivo.

Potencialno rast BDP določata rast prebivalstva (posebej delovno aktivnega) in tehnični napredek, potem ko so obstoječe kapacitete proizvodnih dejavnikov že polno izkoriščene. Ključna je pri tem tudi razpoložljivost naravnih virov (zemlja, voda, energetske surovine).

V Sloveniji bo delovni kontingent polno izkoriščen, ko bo dosežena polna zaposlenost (naravna stopnja brezposelnosti okrog 4%). V tehničnem napredku neizkoriščenost kaže zaostajanje za v svetu doseženo tehnološko učinkovitosti (X-neučinkovitost). Tehnični napredek je lahko kapitalsko opredmeten (nove zgradbe, stroji), delovno opredmeten (nova znanja ljudi) ali nevtralen (boljša organizacija - vodenje – 'governance': korporacijsko, administrativno, politično). V vseh treh dimenzijah je veliko prostora za dohitevanje vodilnih v svetu, nekaj pa tudi za razvijanje lastne vrhunske tehnologije.

Cilj optimalne razvojne politike je najprej doseganje polne izkoriščenosti obstoječih kapacitet, zatem pa, posebno na daljši rok, povečevanje kapacitet.

Ker ima majhno odprto tržno gospodarstvo, je Slovenija pod velikim vplivom dogodkov v svetu in posebej v EU in evrskem območju.

GLOBALNA PERSPEKTIVA

Osnova usmeritev bo vračanje k identiteti držav in proti-globalizacijski ukrepi, kar pomeni povečevanje protekcionizma. 'Main stream' ortodoksne ekonomske misli pri nas (in v svetu misli še vedno po starem in je »behind the curve«. Trgovinske vojne in politične napetosti bodo imele negativni vpliv na gospodarsko rast, kar je obratno kot v desetletjih prej, ko je bolj ekonomija vplivala na politiko (globalna finančna kriza in velika recesija sta porodili politične konflikte). Stremljenje za prioriteto ekonomske učinkovitosti bo v podporo iliberalni demokraciji (avtoritarnim režimom), če se liberalne parlamentarne liberalne demokracije ne bodo uprle njihovemu vsiljevanju z trgovinskimi pregradami. Cilj bo moral biti »enaki pogoji gospodarjenja za vse po svetu« (level playing field«), pri čemer

demokracija »nekaj stane« in bi tudi morala biti eden ključnih elementov enakih pogojev gospodarjenja, saj predstavlja za nas neodtujljiv element blagostanja.

V svetu se Pax americana iz 20. stoletja premika v Pax chinesis 21. stoletja. Nastajajoče politične in ekonomske napetosti so odraz tega procesa. Ali ga je mogoče zaustaviti, in če, kako?

Živeli smo skoraj 50-letno obdobje (ekonomskega) neo-liberalizma z negativnimi posledicami povečevanja ekonomske neenakosti med ljudmi (med državami se neenakost delno zmanjšuje zaradi prenosa tehnoloških inovacij, znotraj posameznih držav pa se povečuje nasprotje med ljudstvom, populansom, plebsom in vodilno bogato odločevalsko kasto), ki ustvarja politično nestabilnost tudi v razvitem svetu (Emmanuel Macron).

Populistično v ekonomiji pomeni tudi skrb za socialni položaj odrinjenih revnih in tudi srednjega razreda, kar pomeni razpoložljiv študij, delovna mesta, stanovanja, socialno zaščito. Bogata kasta bo morala sprejeti navedene »populizme« v svoj politični program, če želi vladati, sicer jo bodo zamenjale skupine skrajnih desnih in levih populistov.

Pojavlja se trend krepitve državne, narodne identitete in interesa posameznih držav nasproti globalizaciji, ki je koristila le vodilni kasti.

V rasti neizkoriščenega človeškega faktorja - Kitajska prehitava ZDA, Evropa stagnira, Japonska pa število prebivalcev celo zmanjšuje. V tehnološko 'brain drain' še vedno daje prednost ZDA, Evropa je druga, japonska in Kitajska sledita. Izkoriščanje naravnih virov bo vse bolj pomemben dejavnik gospodarske rasti in v tem ima prednost Rusija, delno Avstralija in delno Afrika.

Ekonomske politike razvitega sveta se spreminjajo, vendar ostajajo nezadostno stimulative za doseganje zadovoljive rasti (večja kot rast prebivalstva). Fiskalno restriktivnost in monetarno ekspanzivnost (neortodoksnost negativnih obrestnih mer in količinskega rahljanja) sedaj zamenjuje obratno manjša fiskalna restriktivnost in večja monetarna restriktivnost, čeprav oboje danes še ni prevladujoče (Štiblar, Damaging Austerity Policies, 2018).

Čeprav je bil povzročitelj globalne velike recesije, se kljub drugačnim napovedim finančni sektor (pri tem posebno banke) še ni ustrezno reformiral, zato je lahko povzročitelj naslednjih

kriz (Štiblar, Kako do dobre banke, 2018). Predlog reformiranja vključuje oblikovanje za družbo ustrezne dobre banke, dobrih nadzornikov, dobrega denarja, dobrih finančnih trgov, da bodo služili v korist ljudi, podjetij in okolja.

Mednarodno ekonomsko področje

Ustvarjanje enakih pogojev gospodarjenja naj bo cilj, zanj pa je potrebna odprava davčnih oaz. Mednarodni multilateralni ekonomski sporazumi so v zatonu, zamenjuje jih bolj bilateralni sporazumi. Globalizaciji zaradi njenih negativnih učinkov za večino ljudi sledi de-globalizacija. Sporazumi naj bodo med državami, ne pa na naddržavni ravni med globalnimi korporacijami, da bi jih ljudje sprejeli (takšen je predlog TTIP). Mednarodne institucije potrebujejo veliko reformo ali pa bodo izgubile na pomenu: WTO, IMF, Svetovna banka. Tudi ZDA jih želijo reformirane.

V iliberalnih demokracijah morajo vodstva za preživetje zagotoviti rast BDP na prebivalca, v liberalnih demokracijah razvitih držav pa zmanjševanje neenakosti ob povprečni visoki stopnji gospodarske razvitosti.

Gospodarstva posameznih držav

Kitajska bo rasla počasneje, v naslednjem desetletju v povprečju po manj kot 5%, ker je v veliki meri izkoristila neizkoriščen potencial delovne sile in ujela tehnološki vrh. Naprej bo morala z lastnim tehnološkim razvojem in kakovostno namesto količinske rasti delovne sile, zato skupaj počasneje. Danes se približuje 16.000 USD na prebivalca po pariteti kupne moči, kar bo po razvojni teoriji prag, ko se bo morala začeti razvijati avtonomno, zato bo bolj počasi.

Indija bi lahko rasla hitreje, a je na prenizki stopnji razvitosti, da bi postala prva ekonomska lokomotiva v svetu.

ZDA bodo povečevale delovno silo in vodile v tehnološkem razvoju, zato bo rast BDP okrog 3-4%. Japonska ne bo večala delovne sile, tehnološko bo postopno rasla iz avtonomnih sil, zato bo produkt le neznatno rasel, standard (BDP pa prebivalca) pa bo rasel zmerno, saj se prebivalstvo zmanjšuje. EU bo malo povečevala delovno silo, tehnološko bo napredovala, zato bo rasla okrog 2% letno. Rusija bo črpala naravne vire, zato bo ob manjši rasti delovne sile in zelo zmernem tehnološkem napredku rasla srednje hitro, po 3%. Med nerazvitimi bo Afrika imela neenakomerno rast glede na gibanje cen produkcijskih faktorjev: ob rasti cen energije bodo njene izvoznice napredovale, sicer pa uvoznice. Južna Amerika bo imela rast 2-3%, le izvoznice surovin lahko višjo.

Politika do Kitajske je vprašljiva. Neustrezna je bila predčasna vključitev v WTO, čeprav niso izpolnjevali minimalnih pogojev zanjo (kontrola cen vse proizvodnih faktorjev, zaprtost gospodarstva, nedemokratičnost). Naiven cilj je bil, da se bodo razvite države s selitvijo proizvodnje na Kitajsko, ki ne izpolnjuje minimalnih socialnih, ekoloških, etični standardov zmanjševale stroške in povečevali dobičke, pa še nove kitajske trge bodo s tem pridobili. Realizacija je bila povsem nasprotna: Kitajska danes penetrira ves svet, vključno z naivnimi razvitimi zahodnimi državami (Štiblar: Svetovna kriza in Slovenci, Kako jo preživeti?, ZRC SAZU, 2008).

Ko ZDA uspejo uveljaviti bolj enakopraven ekonomski položaj s Kitajsko, bodo enako zahtevale v pogajanjih z EU.

Prav nasprotna je politika razvitih držav do Rusije, ki je šla skozi perestrojko in ki poseduje največ za prihodnost odločilnih naravnih virov in bi bila zato primeren razvojni partner.

Kitajci so v tranziciji demokratizirali gospodarstvo (trg) ob ohranjeni avtorski strukturi, kar je zahodnemu razvitemu svetu odgovarjalo. Nasprotno je Rusija do neke mere demokratizirala politični sistem, gospodarstvo pa je ohranila manj tržno, kar razvitemu svetu ni odgovarjalo, posebno, ko je Borisa Jelcina zamenjal Vladimir Putin, ki ne želi razprodati vseh naravnih virov.

Razvijajoča se monopolizacija realnega sektorja gospodarstva in finančnega sektorja, delno povzročena s tehnološkim napredkom, posebno v IKT, vodi v tako velike gospodarske korporacije, ki imajo večjo moč kot posamezne države in so prevelike za propad, celo za reševanje ali upravljanje. Zato bo nujno potrebna obuditev protimonopolne zakonodaje, sicer bodo negativni učinki finančnih in korporacijskih gospodarjev sveta prevladali. Nastajajo na primer Facebook, Amazon, Alibaba, Goldman Saks, itd. ki jih posamezne države več ne obvladujejo. Evropa sama ne more voditi protimonopolne zakonodaje (Almston+Siemens), če Kitajska ustvarja velike monopole in to v državni lasti (železniške kompozicije). Kot pri ekologiji, protimonopolna zakonodaja mora biti sprejeta in uveljavljena globalno, parcialna v Evropi je v svetovnem konkurenčnem okolju brez učinka.

EU PERSPEKTIVA in EVROPA

EU nima jasne vizije, usmeritve, ker so razlike med državami, in nima podpore množic, ker obstaja demokratični deficit odločanja. Identifikacija strukturnih problemov in potreb po reformi s strani odločevalcev še nima demokratične legitimitete podpore večine prebivalcev. EU bo ostala pomemben dejavnik družbene blaginje v svetu, vendar v sedanji obliki brez silovite integracije ali dezintegracije.

Bančno unijo bo potrebno krepiti z izpolnitvijo treh stebrov, fiskalna unija pa se kljub željam nekaterih vodilnih premika dalj v prihodnost (avtor, Fiskalni pakt, 2016). Neortodoksno ekspanzivno denarno politiko bo potrebno odpraviti, ker ni učinkovita za rast (»kanali ne delujejo«), hkrati pa neposredno povečuje neenakost med ljudmi. Nove kredite iz količinskega rahljanja pretežno koristi elita in to po neravnotežno nizkih obrestnih merah) ter tako nadalje bogati. Fiskalna politika bo morala biti proticiklična, fiskalni pakt pa se manj formalistično izvajati.

EU v naslednjem obdobju ne bo vodilni razvojni dejavnik v svetu, bo pa s svojimi skupnimi odločitvami močno vplivala na gospodarski (in družbeni) razvoj Slovenije.

Če se uporabi Wallersteinova klasifikacija, spada v očeh voditeljev v centru EU (Bruselj, Frankfurt) v provinco (periferijo) integracije EU in se na žalost sam temu ustrezno tudi obnaša. Morala pa bi si prizadevati vsaj za položaj pol-centra, če že center ostaja velikima članicama in Beneluxu. Po Wallersteinu je položaj province (periferije) v mnogih pogledih (ekonomsko, socialno, politično) slabši, kot je položaj zunanjih področij: biti podrejena provinca integracije je lahko slabše od biti izven nje.

To potrjuje novejša mednarodna študija iz 2018, po kateri spada Slovenija med tri najmanj vplivne članice v odločanju v EU, izgublja po vrsti različne spore ali uveljavitve porekla produktov na evropski ravni.

Zato naj si Slovenija v prihodnje izbori toliko samostojnosti v okviru EU integracije, da se vzpostavi kot pol-center EU. Tega ne bo dosegla z razprodajo tujcem naravnih virov (voda, les), blue chip podjetij in bank, temveč se s tem še bolj samo-usmerja v provincialni podrejeni položaj. Pa v preteklosti ni bilo potrebno in se lahko v prihodnosti izbere drugačna pot v okviru EU, kolikor nam je resursov še ostalo.

EU ekonomska politika zategovanja pasu preko neoliberalizma in nemškega ordoliberalizma povzroča gospodarsko zaostajanje EU za ZDA, Kitajsko in Japonsko, zato bi jo bilo potrebno opustiti (avtor, *Damaging austerity policies*, 2018).

Razvoj v EU kaže, da je vodilna kasta v EU tako zelo oddaljena od mišljenja in življenja prebivalcev, ki ne želijo večje integracije v imenu večje ekonomske učinkovitosti, ki v sedanji ureditvi prinaša koristi pretežno vrhnem sloju, hkrati pa povzroča vse večje razslojevanje. Ta je razlog nezadovoljstva in odporov med populansom v razvitih državah. Profite prisvoji vodilna kasta sama zase, namesto da bi delila z rajo, ki celo izgublja, kar vzbuja njen gnev in upore – Brexit, rumeni jopiči. Ne gre za vizionarstvo, ki ga množice ne razumejo, temveč za razvoj, ki daje dobro samo ozki bogati kasti in jemlje veliki večini ljudi. Zato si množice večje integracije EU ne želijo, če in ko se jih vpraša. Zato so množice proti globalizaciji in zato imajo nosilci odločanja raje demokratični deficit, da spravijo skozi lastne ozke prioritete.

Jugovzhodna Evropa (Balkan) bo imela hitrejši razvoj, če bo resnično dobila finančno in tehnološko podporo EU v večjem obsegu kot doslej. V interesu EU je, da se balkanski sod smodnika umiri, v

interesu Slovenije pa, da na njem raste prostor za gospodarski prodor (Štiblar: balkna Conflict and Its Solutions, PF, Ljubljana, 2008).

RAZVOJ SLOVENIJE

Pomembno je, da Slovenija kljub vpetosti v svetovne in posebno evropske integracije najde prostor tudi za kakšne za samostojne sistemske rešitve in politično razvojno delovanje, kjer ostajajo kljub obvezam iz članstva v EU proste možnosti (stopinje prostosti).

Slovenija mora znati ustrezno reagirati ob sedanjem zatonu ekonomskega liberalizma v svetu v korist podpiranja lokalne identitete in interesov, ki je šele na začetku in bo trajal daljše obdobje. Z naivnim vztrajanjem na liberalizmu neoklasične ortodoksosti (kot da bi kot vzor mi lahko potegnili za seboj največje države sveta) postaja slovensko

Če želi kapitalizem preživeti, cilj podjetja danes ne more biti več povečanje vrednosti za delničarje, temveč za vse deležnike, torej ne več ekonomski maksimum (profit za lastnika), ampak družbeni optimum, ki pomeni tudi ponotranjenje negativnih socialnih, ekoloških, etičnih in etničnih eksternalij gospodarjenja.

gospodarstvo vse bolj tarča posmeha in izkoriščanja s strani bolj realističnih držav. Tudi naši vzorniki (Nemčija) predpisujejo industrijsko politiko, imenujejo nacionalne gospodarske šampione in se ščitijo pred zunanjo penetracijo (predvsem Kitajske), mi pa nič. Slovenija pa ne sme ostati »behind the curve«, kot želijo ključni mediji in trobentači neoliberalne dogme pri nas (Fiskalni svet, teoretiki v Svetu kapitala, TV postaje).

Če želi kapitalizem preživeti, cilj podjetja danes ne more biti več povečanje vrednosti za delničarje, temveč za vse deležnike, torej ne več ekonomski maksimum (profit za lastnika), ampak družbeni optimum, ki pomeni tudi ponotranjenje negativnih socialnih, ekoloških, etičnih in etničnih eksternalij gospodarjenja. Brez tega bodo sodobno razvito družbo prekrivali vse večji notranji družbeni, politični konflikti. Sloveniji je z uspešnimi potezami nova vlada ustvarila tak socialni in družbeni mir, ki ga danes nimajo niti sosednje države, niti večina članic EU, niti večina držav v svetu.

Infrastrukturo ima Slovenija primerjalo v svetu podpovprečno razvito (35. na svetu), v primerjavi z ekonomsko razvitostjo (BDP na prebivalca okrog 30. na svetu) in še posebej z razvitostjo družbene nadstavbe (okrog 15 na svetu). Velja ji posvetiti veliko pozornost kot dejavniku hitrejše gospodarske rasti in hkrati neposredno za izboljševanje standarda ljudi (avtor, Kos, Jamnik, Infrastruktura Slovenije, 2016). Lahko je določiti tudi prioritete infrastrukturne projekte (Štiblar, Gotvan ed.: Slovenski infrastrukturni projekti, 2019).

Mednarodna trgovina bo za Slovenijo kot majhno odprto državo vedno pomemben dejavnik rasti. Glede usmeritev trgovine (»trade patterns«) bi se bilo dobro geografsko razpršiti. Poleg EU (in posebej Nemčije) velja iskati gospodarske partnerje tudi drugod in izkoristiti dobre povezave in ugoden politični rating z vsemi državami sveta. Po dodelanosti produktov pa je smiselno v menjava poudariti produkte in storitve, za katere obstajajo domači naravni viri (doma ustvariti večjo dodano vrednost, ne pa izvažati surovin kot je les, voda) in znanje. Hkrati pa v niši nuditi tudi produkte in storitve visoke tehnološke vsebnosti.

Glavni trgovinski partnerji so v EU (77% našega izvoza), med njimi so največji Nemčija in sosedne države, ki pa vse v bližnji prihodnosti nimajo perspektive visoke gospodarske rasti in zato imajo tudi

manjšo uvozno absorpcijo. Tudi zato je smiselno širiti delež trgovino tudi z drugimi državami (Kitajska, Rusija, ZDA, Arabija).

Slovenija že 5-7 let ustvarja prevelik presežek plačilne bilance (med 6 in 8% BDP), kar je ena od posledic sledenja politiki nemškega ordoliberalizma. Presežek se ne odrazi v enaki dinamiki zmanjšanja zunanjskega dolga, ker izvozniki presežke hranijo v tujini. Zaradi presežka pa po nepotrebem preveč trpi domači standard. Tudi zato bo potrebno bo pospešiti druge spodbujevalnike proizvodnje na strani končnega povpraševanja, posebno investicije (v infrastrukturo), potrošnjo in ohraniti izdatke države tudi za socialne korekcije. Taka usmeritev postaja pomembna v času umirjanja rasti gospodarske aktivnosti v svetu, ki se bo odrazila tudi v umirjanju izvoza kot nosilca rasti slovenskega BDP.

Slovenija se bo morala bolj boriti za lastne ekonomske interese (seveda na legitimen način, tudi preko sodišč) do drugih držav, EK in ECB, če se vsi navedeni na ta način že borijo proti Sloveniji. Ne gre ves čas igrati vloge najboljše, naj bolj pridne učenke (ki zato vedno potegne kratko, drugi pa se ne obnašajo enako. Velja enakovredno jasno in aktivno uveljavljati lastni interes v okolju EU.

Med glavne strateške ekonomske interese Slovenije predlagati:

- *sprostitev podjetniške spodbude z odpravo »red tape«,*
- *diverzifikacija zunanje-ekonomskih odnosov (trade patterns),*
- *razvoj (investicije) gospodarske in širše družbene infrastrukture,*
- *doseganje družbenega in ne le ekonomskega maksimuma, torej upoštevanje tudi zunanjih socialnih, ekoloških, etičnih in etničnih učinkov gospodarskih odločitev,*
- *aktivnosti na področju ekološke in socialne zaščite okolja,*
- *enakopravnejši razvoj posameznih regij – diverzifikacija in decentralizacija.*

LITERATURA:

Štiblar F.: *Balkan Conflict and Its Solutions*, PF, Ljubljana, 2008

- »-: Kako do dobre banke, ki bo v korist ljudem, podjetjem in okolju, GZ Založba, 2018

- » - : Boljša Slovenija (Kako voditi slovensko gospodarstvo in družbo), dokumentarna filmska serija, Ljubljana, 2018

-» -: *Damaging austerity policies*, v Pauly P. edited: *Global Economic Modeling, A Volume in honour of Lawrence R. Klein*, World Scientific, Toronto, 2018

- » -: *Škodljivost fiskalnega pravila*, GG, EIPF, 2016

- » -: *Časi najugodnejše konjunktore so mimo*, EIPF, Ljubljana GG 501, november 2018

- » -, Kos L., Jamnik M.: *Infrastruktura Slovenije*, PF, Ljubljana, 2016

- » -: *LINK Country report: Slovenia*, Santiago de Chile, September 2018

- » -, Gotvan L.K.: ed.: *Slovenski infrastrukturni projekti*, 2019, v tisku

EU 2.0

Nova vizija EU in vloga Slovenije pri njenem razvoju

Dragan Barbutovski, mag.

*Direktor zavoda Evropa misli, analitik
javnih politik EU in nekdanji govorec
slovenskega predsedovanja EU leta 2008*

Varna, uspešna, trajnostna, socialna in močnejša Evropa na svetovnem prizorišču – k temu so se evropski voditelji zavezali v Rimski izjavi, sprejeti spomladi 2017 ob praznovanju 60. obletnice rimskih pogodb. Na vrhu v Sibiu 9. maja letos se bo končal proces agende voditeljev, ki naj bi državljane Evropske unije na letošnje volitve v Evropski parlament pospremil z novim zaupanjem v Evropsko unijo, ki je blizu ljudem in ki rešuje njihove probleme.

Uresničevanje te zaveze so zasenčile težave ob britanskem izstopanju iz Unije in nadaljevanje politične krize Unije in politične krize v številnih državah članicah še kot posledica gospodarsko-finančne krize ter migracijskega vala v letih 2015 - 2016. Namesto z novim integracijskim zanosom se tako zdi, da bosta evropske državljane na volitve pospremila populistični val in anti-populistična kampanja.

ko bodo konec leta 2019 iskali 'besedo leta', bo beseda 'populisti' brez dvoma nominirana. Mogoče bo celo zmagovalka.

prvič zato, ker so 'populistične stranke' v nekaterih državah članicah EU že na oblasti – (skrajno) desne stranke so na oblasti ali del koalicije v Italiji, Avstriji, Poljski, Finski, na Madžarskem, Slovaškem in Danskem. Ker so del legitimne politične oblasti, bodo preko Evropskega sveta in delno preko Evropske komisije imele vpliv na oblikovanje evropskih politik;

drugič, raziskave javnega mnenja kažejo, da bodo desni populist lahko dobili do 150 evropskih poslancev od skupaj 705, kar pomeni, da bodo drastično spremenili podobo bodočega Evropskega Parlamenta. Preko oblikovanj začasnih ali stalnih koalicij bodo zavirali sprejem določene evropske zakonodaje, čeprav stranke same niso zmožne oblikovanja skupne politične platforme (razlike glede migracij, antisemitizma in Rusije) in s tem posledično večjih in vplivnejših političnih skupin v EP; in

tretjič, ker evroskeptične/populistične stranke izkoriščajo sorazmerno nizko zanimanje za in znanje o Evropski uniji ter visoko zanimanje za vprašanja povezana z (evrsko in migracijsko) krizo za nagovarjanje volilne baze, ki običajno ne voli na evropskih volitvah in se (kot srednji razred) čuti poražence globalne krize.

Zato bo leto 2019 za Evropsko unijo leto, ko se mora obrniti k svojim koreninam – vprašanjem miru, blagostanja in varnosti. Si postaviti ogledalo in se vprašati kako naprej, kakšna je vizija nove EU. Je to v letu 'ključnih' evropskih volitev sploh možno, ko več ljudi (48%) ne zaupa EU kot pa ji zaupa (42%). V

Sloveniji je položaj še alarmantnejši: EU zaupa 37%, ne zaupa pa kar 56% Slovencev (Eurobarometer – November 2018).

Evropski parlament je zato pričel z verjetno najbolj obsežno politično kampanjo v zgodovini Evropske unije. V obliki motivacijske kampanje volivcev pod sloganom «Tokrat grem volit» in preko spletne strani »Kaj Evropa počne zame« nagovarja običajne volivce, da se pridružijo kampanji. Ponuja jim vsa komunikacijska orodja, da postanejo 'govorci' kampanje in s tem ambasadorji evropske integracije.

To je drzna poteza, ki ima dobre osnove za naslavljanje anti-elitističnega političnega diskurza, a tudi eno veliko pomanjkljivost – je preveč pozitivistična. Sporočilo Evropskega parlamenta o 'popolnem' uspehu EU lahko pri državljanih sproži občutek, da so ignorirani. Posledično lahko to pripelje do tega, da bodo anti-EU sporočila evroskeptičnih/populističnih strank (ki nagovarjajo predvsem tiste, ki se volitev ne udeležujejo) pač močnejša. Te namreč komunicirajo atraktivno, všečno, konsistentno in prepričujoče – tudi zato, ker je argumente proti lažje komunicirati kot argumente za.

Zato bo leto 2019 za Evropsko unijo leto, ko se mora obrniti k svojim koreninam – vprašanjem miru, blagostanja in varnosti.

Medklic: za etablirane nacionalne stranke (katerih največja težava je, da delujejo na načelih in organizaciji, ki za volivce danes ni atraktivna), predvsem članice treh največjih političnih skupin v EP, to ni znak, da začnejo komunicirati 'populistično'. Njihove kampanje morajo biti usmerjene na vse volivce. Tudi z medsebojnim (ne glede kako težkim) sodelovanjem morajo kampanjo za EP utemeljiti na jasni vse-vključujoči viziji prihodnje EU, nasloviti morajo izzive Evropske unije in vzpodbuditi razpravo, temelječo na dejstvih.

In kje je največja težava EU danes? S fokusom na zgolj pozitivne dosežke Evropske unije (preko ne samo politične kampanje za volitve v EP, ampak preko dnevnega sporočanja zgolj pozitivnih novic preko sporočil za medije, postov na družbenih omrežjih in zgodbic na Instagramu) se zavestno ne naslavlja izzivov Evropske unije danes. S tem spodkopavamo lastno kredibilnost do volivcev/državljanov EU, ki je predpogoj za 'evropsko sodelovanje', to pa predpogoj za 'zaupanje'. Ko pa ni zaupanja, semena dodelanih anti-EU sporočil vzklijejo med EU skeptičnimi volivci, kar jih posledično privede v objem populističnih strank.

EU mora zato zaustaviti propagandni stroj, evropski nacionalni voditelji pa si morajo priznati, da imamo vsi skupaj eno veliko težavo. Brez fige v žepu v klimi post-Brexita z resnimi nameni reformiranja moramo začeti oblikovati **ново vizijo EU za naslednjih pet+ let.**

Izzivi EU danes so namreč veliki:

- a. Kljub zunanji enotnosti vis-a-vis Združenemu kraljestvu v pogajanjih za izstop iz EU notranje enotnosti med preostalimi državami članicami EU glede ključnih izzivov ni. Razlike med pogledi ali naj bo EU politična, gospodarska, fiskalna in nenazadnje vojaško-varnostna unija na eni ali le zgolj trgovinski blok na drugi stani so (pre)velika.
- b. Na skupni imenovalec moramo pripeljati razmišljanje o tem, kakšna EU lahko preživi in se na novo oblikuje kot ključni igralec v novih globalnih razmerjih, ki se vrtijo okoli ZDA, Rusije in Kitajske.
- c. Je EU sploh zmožna 'evropskega sodelovanja' navznoter in tudi navzven?

- d. Še posebej v trenutku, ko imamo še vedno notranjo politično krizo, povzročeno zaradi begunskega vala leta 2015 in 2016 (da bo jasno: EU nima migrantske krize, ampak politično krizo zaradi različnih pogledov na vprašanje migracij). Ta kriza temelji na različnih pogledih kdo in kako naj rešujemo največje izzive EU: nacionalno ali med/nadvladno?
- e. Samo z novo-dogovorjenim modelom med-evropskega sodelovanja (ali drugače v EU 2.0) bomo uspešno naslovili izzive kot so klimatske spremembe, razpoke multilateralnega svetovnega (tudi trgovinskega) sistema, konkurenčnost EU vis-a-vis gospodarskim modelom 'Najprej Amerika' in kitajski zmaj ter kibernetika varnost, terorizem in nenazadnje 'fake news'.

Za Slovenija mora zato 2019 biti začetek njene nove evropske zgodbe. Samozavestno se mora začeti postavljati na evropski šahovnici kot konstruktivna država članica, ki deluje v korist evropskega projekta, a hkrati na evropski ravni uveljavlja lastne nacionalne interese. Samo to jo lahko privede v tako opevano jedrno skupino EU.

Kot mala država članica iz vala širitve 2004 je bila leta 2008 prva postavljena pred izzive predsedovanja celotni EU, kar je naredila solidno. To ji daje kredibilnost, da začne s somišljeniki voditi proces prepotrebne reforme EU. Ima priložnost, da izdela popravni izpit iz upravljanja evropskih zadev zadnjega desetletja. Še več, **predsedovanje EU leta 2021** ji daje priložnost za izvedbo dveh ključnih procesov:

1. **Reforma EU:** Na 200. obletnico Ljubljanskega kongresa lahko Slovenija odigra svojo vlogo (kot leta 1821) pri so-oblikovanju Evropske unije za desetletja in več naprej. Ta nova Evropska unija mora – ne glede na klišejske besede - delovati v korist ljudi. Cilj reforme upravljanja EU mora biti povečanje zaupanja državljanov, vlad in gospodarstva v skupna pravila. V zameno za zaupanje (kar je predpogoj delovanja katerekoli unije) je jasnost, kako in zakaj sprejemamo skupna pravila/evropske zakone. Ključne postavke reforme (za Slovenijo) so:
 - a. Nepolitična Evropska komisija: kot država, katere temelj države (in zunanje politike) je spoštovanje pravne države in mednarodnega prava, mora Slovenija zastopati stališče, da se je eksperiment 'politične Evropske komisije' izjalovil in da je čas za vrnitev k temeljni predpostavki EU – Evropska komisija je varuh evropskih pogodb in svojo (skoraj) ekskluzivno pravico do evropskih zakonodajnih pobud varuje tako, da deluje zgolj s stališča varovanja evropskega prava. Nepolitično pa v praksi pomeni tudi, da bo treba okrepiti vlogo nepolitične Komisije za sankcioniranje držav članic v primeru neizvajanja evropskih pravil.
 - b. Toda nepolitična komisija mora biti odgovorna političnim institucijam. Skladno s temeljnimi pogodbami je komisija odgovorna Evropskemu parlamentu, ki ga neposredno volimo državljani. Njena sestava pa je odraz odgovornosti voditeljev držav članic ob njenem imenovanju. Prihodnje reforme morajo biti usmerjene v približevanje Unije državljanom, še posebej v nacionalnem kontekstu. Odgovornost vlad držav članic za njihovo delo v Bruslju pred nacionalnimi parlamenti predstavlja globoko neizkoriščen potencial nadzora nad delom komisije.
 - c. Učinkovitejša, vseevropska Evropska komisija: Junckerjeva komisija je kljub zgornji kritiki naredila veliko na področju oblikovanja jasnih prioritet in delovanju po metodi 'manj je več' in večji jasnosti glede subsidiarnosti. Sloveniji je v interesu, da reforma ne pripelje do zmanjšanja

števíla komisarjev in da bo 'svojega' komisarja dobila za področje, ki ga bo vlada identificirala kot ključnega pomena.

- d. Večja transparentnost in vključenost: Reforme EU brez držav članic ni in na njih je, da zakonodajni proces naredijo transparentnejši in bolj vključujoč. Pogajanja znotraj Sveta EU in z Evropskim parlamentom morajo biti transparentnejša, vključenost deležnikov (tudi 'zlobnih' lobistov) pa temelječa na vitkih modelih in regulirana. Večja transparentnost bo nenazadnje pripeljala do večjega razumevanja koristi članstva.

2. **Reforma doma**: Reforma EU je tudi reforma Slovenije. Cilj mora biti jasno izoblikovana vizija Slovenije v EU (in svetu), ki vsebuje:

- a. Postavitev evropskih prioritet: predsedovanje EU leta 2021 je platforma za izvajanje lastnih nacionalnih interesov na evropski ravni v časovnici podedovane zakonodaje. Prioritete predsedovanja so dolgoročni nacionalni interesi. V tem smislu vidim tri tematske klusterje:
 - I. zeleno/trajnostno/klimatsko-nevtralno gospodarstvo in okolje (les, čebele, krožno gospodarstvo...),
 - II. nove tehnologije (tehnološke rešitve za dosegó zgornjega cilja, umetna inteligenca, blockchain ali tista nova še ne izumljena inovacija) in
 - III. Zahodni Balkan (preusmeritev od visoke politike k mehkim ukrepom na področju stikov med ljudmi). Na vseh omenjenih področjih ima Slovenija že dosežke, a ti potrebujejo 'policy push'.

Da pa bo Slovenija uspešna na evropski ravni (in v jedrni skupini), morajo njene evropske prioritete odražati interese njenega gospodarstva, ne želja politikov ali uradnikov. Za to pa je potrebno izboljšati upravljanje evropskih zadev doma.

- b. Izboljšanje upravljanja evropskih zadev doma: Za pripravo in izvedbo predsedovanja EU leta 2021 mora predsednik vlade na ravni svojega kabineta oblikovati ožjo svetovalno in koordinacijsko skupino za zadeve EU. To pa je tudi priložnost, da predsednik vlade okrepi vladno (beri politično) koordinacijo glede zadev EU na ministrski ravni in omenjeni skupini prepusti pregovorno slabo medresorsko koordinacijo. Zaradi narave oz. zatečenega stanja slovenske državne uprave lahko samo predsednik vlade preseka sedanje stanje.
- c. Ta skupina (okoli obstoječega državnega sekretarja ali (če je politična volja) okoli ministra za evropske zadeve pa mora zagotoviti (prej omenjeno) transparentnost sprejemanja evropske zakonodaje, tudi tako, da uskladi ključne politične in komunikacijske prioritete, institucionalizira dialog z deležniki (v postopku sprejemanja evropske zakonodaje) in zagotovi večji nadzor nad izvajanjem sprejetih evropskih zakonov (da se zaradi bolj striktné implementacije – po slovensko – sami sebe ne naredimo nekonkurenčne v širšem evropskem prostoru).
- d. Gospodarstvo, ki danes pasivno spremlja izvajanje evropske zakonodaje v njihovo škodo in naredi bolj malo za predstavitev lastnih interesov v procesu sprejemanja zakonov, se mora zbuditi.
- e. Slovenija in svet: Leta 2021 praznujemo tudi 30. rojstni dan Slovenije. To mora biti priložnost, da se Slovenija pokaže kot agilna, zrela, v prihodnost usmerjena država. Predsedovanje EU nam bo dalo idealno podlago, da začnemo za novo desetletje pisati novo zgodbo Slovenije. Na

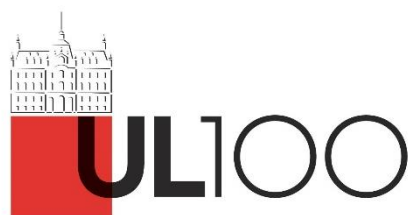
državni ravni skozi eno zgodbo moramo združiti uspešne samostojne pobude javne diplomacije, državne, turistične in investicijske promocije, promocije na področju kulture, itn.

Če zaključim, da bo Slovenija čez 10 let v jedrni skupini Evropske unije, mora predsedovanje EU leta 2021 izkoristiti za izoblikovanje jasnih, s ključnimi deležniki, predvsem gospodarstvom in nevladnim sektorjem usklajenih, sektorskih prioritet. Na politični ravni se mora zavzemati za reformo EU, ki bo pripeljala do nepolitične Evropske komisije kot varuhinje evropskih pogodb in transparentne Evropske unije, temelječe na dialogu z deležniki in delujoče za interese ljudi. Vseskozi pa mora zagovarjati evropske vrednote. Ker brez vrednot ni EU, propad katere bi za Slovenijo imel katastrofalne posledice. Predvsem pa mora biti predsedovanje EU leta 2021 za Slovenijo začetek (in ne konec, kot je to bilo leta 2008) nove zgodbe.

Strateški razmisleki v mesecu marcu 2019 so nastali v sodelovanju z:

Univerza v Ljubljani Universitas
Labacensis

Think
Europe.
Evropa
misl.